

ONA TILI FANI O’QITISH METODIKASI

Yakubova Shahnoza Nazirjonovna
Andijon viloyati Jalaquduq tumani
28-umumiy o’rta ta’lim maktabi
Ona tili va adabiyot fani o’qituvchisi

ANNOTATSIYA

Hozirda mamlakatimizda ona tilini rivojlantirishga katta e’tibor qaratilib, maktablarda, ta’lim muassasalarida ona tilini o’qitishda turli innovatsion va pedagogik texnologiyalardan foydalanish ustuvorlik kasb etmoqda. Ushbu maqola boshlang’ich sinflarda ona tilini o’qitish metodikasiga bag’ishlangan.

Kalit so’zlar: ilmiylik, tizimlilik, izchillik, onglilik, ko’rsatmalilik, faollik, mustaqillik prinsplari, ijodiy tafakkurni o’stirish, matn yaratish.

KIRISH

Boshlang’ich sinflarda ona tili o’qitish metodikasi yuqori sinflarda ona tili o’qitish metodikasining dastlabki bosqichi bo’lib, u tekshiradigan masalalarni boshlang’ich sinf o’quvchilariga tadbiquan (muvofiq ravishda) o’rgatadi. Shu bilan birga, boshlang’ich sinflarda ona tili o’qitish metodikasining o’ziga xos xususiyatlari mavjud. Boshlang’ich sinflarda ona tilini o’qitish grammatika, imlo va unga bog’liq holda nutq o’stirish metodikasinigina emas, balki xatsavod o’rgatish, sinfda va sinfdan tashqari o’qish metodikalarini ham o’z ichiga oladi. Shulardan kelib chiqib, boshlang’ich sinflarda ona tili o’qitish metodikasi fani quyidagi vazifalarni ajaradi: a) boshlang’ich sinflarda ona tili kursining mazmuni, hajmi va mavjud tizimini, ya’ni kursning (xat-savod o’rgatish, o’qish, grammatika, imlo, nutq o’stirish va h.k.) dasturini belgilash va asoslash; b) o’qish va yozuvdan bilim va ko’nikmalarning shakllanishi jarayonini ham da bu jarayonda o’quvchilar duch keladigan qiyinchiliklarni o’rganish, xatolarning sababini tahlil qilish, ularning oldini olish va to’g’rilashga yordam beradigan ish turlarini ishlab chiqish; d) ona tilidan beriladigan o’quv materialini o’quvchilar aniq tushunishi va puxta o’zlashtirishiga, ularda olgan bilimlarini amaliyotda tatbiq etish olishga va o’quvchilarning umumiy taraqqiyotiga, ya’ni ularning zehni, xotirasini, kuzatuvchanligini, yodda saqlashini, mantiqiy tafakkurini, ijodiy o’ylashini, nutqini o’stirishga yordam beradigan metod va vositalarni ishlab chiqish; e) ona tilini o’rgatish bilan bog’liq holda maktablar oldiga qo’yilgan tarbiyaviy vazifalarni amalga oshirish, o’quvchilarda axloqiy va estetik sifatlarni shakllantirish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Keyingi yillarda mustaqillik sharofati bilan ta’limni tubdan isloh qilish davlat siyosatining asosiy yo’nalishiga aylandi. „Ta’lim to’g’risida“gi qonun va shu asosda

yaratilgan „Kadrlar tayyorlash milliy dasturi“ buning yorqin dalilidir. Darsni tashkil etish, boshqarish, nazorat qilishda o’quvchi va o’qituvchi faoliyatiga qo’yiladigan talablar, didaktik qoidalar ta’lim prinsplari hisoblanadi. Bu prinsplar har fanda o’ziga xos tadqiq etiladi. Biz quyida ona tili fanini o’qitishda qo’llaniladigan prinsplar xususida so’z yuritamiz. Tizimlilik va izchillik prinsipi. O’zbek tili o’qitishda tizimlilik va izchillik prinsipi muhim o’rin tutadi. Til fanining bo’limlarini bir tartibda o’rganish shu prinspga mos tushadi. Ona tili fanini o’rgatishda dastlab fonetika, leksika haqida, shundan so’ng so’z yasash, so’z tarkibi, morfologiya va sintaksis haqida ma’lumot beriladi. Bu esa yuqoridagi prinspga amal qilinganligini bildiradi. Ona tili o’qitishda nazariyani amaliyotga bog’lash ham muhimdir. Buning uchun fonetika va grammatikadan har bir mavzu orfografiya yoki punktuatsiya bilan, orfoepiya yoki lug’at bilan bog’liq holda o’tilishi lozim. Bu prinspni amalga oshirish uchun grammatik qoidalarga mos misollarni jonli nutqdan olish, qoidalarni mustahkamlashda o’quvchilarning ijodiy tafakkurini o’stirishga yordam beradigan mashqlardan foydalanish zarur bo’ladi. Ona tili o’qitishda onglilik ham muhim o’rin egallaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Onglilik prinsipi ta’rif yoki qoidaning o’quvchilar tomonidan ongli o’zlashtirilishiga tirishmoqni talab etadi: 1. O’qitishda ongli verbal-kognitiv ta’limga (OVKT) asoslanish 2. Til materiali va ta’lim oluvchilarning yosh psixologiyasi mutanosibligiga e’tibor berish. 3. O’quvchilarda mustaqil va ijodiy mushohada malakalarini mustahkamlash 4. Darsni ma’lum bir tizimda olib borish 5. Mavzulararo bog’lanishga e’tibor berish 6. Nutqiy malakalarni mustahkamlash va til sezgirligini oshirish Ilmiylik prinsipi o’quv predmetlarini hozirgi fan yutuqlari zaminida bayon qilishni talab etadi. Tushunarlilik prinsipi esa o’quv predmetini bolalarning yoshi, shaxsiy xususiyatlari, hayotiy tajribalari, tayyorgarlik darajasiga moslashtirishni taqozo etadi. Bu ikki prinsp bir-birini to’ldiradi. Bu prinsplarni amalga oshirishda quyidagilarga e’tibor berish talab etiladi: - til sathlarini o’zaro bog’liqlikda o’rgatish; - o’qituvchining fan yangiliklaridan xabardor bo’lib turishi kerak; - o’qituvchi butun fikrini ilmga asoslanib bayon etishi lozim; - til va nutqni farqlab o’qitishning, ixcham va talaffuz meyorlariga mos bo’lishi; - ayrim o’quvchilarga individual munosabatda bo’lish

XULOSA

Ko’rgazmali quroldan yangi bilim berishda ham, o’tilganlarini qaytarish va ayrim faktlarni izohlashda ham foydalanish mumkin. Ko’rgazma sifatida turli jadvallardan, boshqotirmalardan, fikrlash jarayonini tezlashtirishga qaratilgan o’quv topshiriqlaridan, kompyuterda ishlashga yo’naltirilgan dasturlardan, audiyo-video o’quv dasturlaridan foydalanish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining “Ta’lim to’g’risidagi Qonuni”. 1997-y-avgust.
2. B.To’xliyev, M.Shamsiyeva, T.Ziyadova. “O’zbek tili o’qitish metodikasi” Toshkent. “Yangi asr avlodi” nashriyoti. 2006-y.
3. A.G’ulomov, M.Qodirov “Ona tili o’qitish metodikasi” Toshkent. “Universitet” nashriyoti. 2001-y.
4. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.— T.: „O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi“ Davlat ilmiy nashriyoti, 2003,— 5-jild, 613-bet.
5. UshinskiyK.D. Tanlangan pedagogik asarlar. — Toshkent: "O‘zdavnashr",1959 - 49-bet.